

УДК 340.155.8

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІЙНОЇ ЧАСТИНИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ)

Ірина НАСТАСЯК,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету імені Івана Франка

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено природу правової діяльності, а також виявлено і схарактеризовано особливості основних її видів (правотворчої, правозастосовної, правоінтерпретаційної та безпосередньої правореалізаційної). Зазначено, що правотворча, правозастосовна та правоінтерпретаційна діяльність – це діяльність уповноважених суб'єктів права, яка здійснюється зі спеціальною метою – створити належні умови для впорядкування суспільних відносин. Вона чітко зафіксована в чинних джерелах права через повноваження суб'єктів, процедури, сфери та межі, форми правових актів тощо. Доведено, що саме ці види правової діяльності, особливо правотворча, є системоутворювальним фактором для забезпечення стабільності функційної частини й правової системи загалом, а їх особливості використовуються як критерій для типологізації сучасних правових систем світу і як ідентифікаційні коди.

Ключові слова: функційна частина правової системи, правова діяльність, правотворча діяльність, правозастосовна діяльність, правоінтерпретаційна діяльність.

GENERAL THEORETICAL ANALYSIS OF LEGAL ACTIVITY (IN THE CONTEXT OF THE STUDY FUNCTIONAL PART OF THE LEGAL SYSTEM)

Iryna NASTASIAK,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law
of Ivan Franko National University of Lviv

SUMMARY

The article investigates the nature of legal activity, as well as identifies and characterizes the features of its main types (law-making, law-enforcement, law-interpreting and direct right-realization). It is noted that law-making, law-enforcement and law-interpreting activities are activities of authorized legal entities, which are carried out with the special purpose – to create the proper conditions for the regulation of social relations. It is clearly documented in the current sources of law through the powers of the subjects, procedure, sphere and limits, forms of legal acts, etc. It is proved that these types of legal activities, especially law-creating, are a system-forming factor for ensuring the stability of the functional part and the legal system as a whole, and their features are used as a criterion for the typology of modern legal world systems and as identification codes.

Key words: functional part of the legal system, legal activity, law-making activity, law enforcement activity, law-interpreting activity.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації, властиві сучасному періоду розвитку світового правового простору, спричиняють численні трансформації в усіх правових системах світу загалом і в їхніх структурних частинах зокрема. Істотні зміни відбуваються й у функційній частині правової системи. Це може зумовити виникнення її нових особливостей, що призведе до переосмислення змісту критеріїв типологізації сучасних правових систем світу.

Актуальність теми дослідження. Трактуючи функційну частину правової системи як сукупність зв'язків між суб'єктами права, що об'єктивуються через їхню діяльність [1, с. 399], потрібно наголосити, що їхня стійкість і стабільність забезпечуються завдяки діяльності системоутворювальних суб'єктів. Окрім того, варто акцентувати, що й сам суб'єкт права як елемент правової системи має бути юридично діяльним, тобто уповноваженим на здійснення такої діяльності. Отже, стабільність функційної частини, як і правової системи загалом, значною мірою досягається завдяки правовій (юридичній) діяльності.

Стан дослідження. Питання правової (юридичної) діяльності належали до сфери наукових інтересів таких учених, як С. Алексєєв, С. Гусарев, В. Карташов, В. Протасов, М. Теплюк, Б. Шалієв та ін. Ці учені-правники запропонували низку концептуальних поглядів щодо сутності й видів правової діяльності, які стали методологічною основою виконаного дослідження.

Мета й завдання статті – дослідити природу правової діяльності, а також виявити і схарактеризувати особливості основних її видів (правотворчої, правозастосовної, правоінтерпретаційної), що є критерієм типологізації та ідентифікації сучасних правових систем світу.

Виклад основного матеріалу. У словниках термін «діяльність» трактується як застосування своєї праці до чого-небудь, робота, заняття, активність, діяння; функціонування, діяння органів живого організму, існування, життя, виявлення сили, енергії чого-небудь [2, с. 774]; функціонування, діяння організацій, установ, машин тощо [3].

Синонімами до слова «діяльність» є праця, існування, функціонування тощо [4]. В іноземних мовах на позна-

чення цього поняття використовують такі терміни: англ. – activity; нім. – activität; фр. – activite; ісп. – actividad.

У філософії діяльність розглядається як специфічна людська форма активного ставлення до навколишнього світу, змістом якого є цілеспрямована заміна та перетворення останнього. У структурі діяльності одні науковці виокремлюють мету, засоби, результат і сам процес діяльності (дії суб'єкта) [5, с. 633], а інші – мету, суб'єкт, об'єкт, засіб, результат [6, с. 112].

Соціологи трактують діяльність як цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт і вважають, що поза відносинами суб'єкта й об'єкта діяльність є неможливою; вона завжди пов'язана з активністю суб'єкта [7, с. 201].

Структурною одиницею діяльності є дія, тобто здійснення чого-небудь, діяння, сукупність вчинків [2, с. 774]. Слово ж «діяти» означає «здійснювати що-небудь певним способом, виявляти якусь діяльність, робити, чинити тощо» [2, с. 774].

Зміст діяльності зумовлюється специфікою об'єктів, на які вона спрямована (природних чи соціальних). Будь-яке суспільство існує як цілісне явище завдяки діяльності суб'єктів суспільного життя. Це дає підстави трактувати соціальну діяльність як сукупність дій суб'єктів у різноманітних сферах суспільного життя. Спрямованість на об'єкти як частину соціального простору й окреслену мету – отримання соціально значущих результатів, є критерієм виокремлення різних видів соціальної діяльності: політичної, економічної, правової тощо. Тож правова діяльність є різновидом соціальної діяльності, що спрямована на отримання соціально (юридично) значущих результатів у правовій сфері.

У науковій юридичній спільноті досить часто виникають дискусії щодо поняття «правова діяльність» і її отождолення з юридичною діяльністю. Ще донедавна вчені-правники послуговувалися тільки терміном «юридична діяльність», а введення в науковий обіг поняття «правова діяльність» викликало дискусії щодо його змісту, сутності й місця в понятійно-категоріальному апараті. Дехто пропонує використовувати поняття «правова діяльність» у широкому розумінні, а «юридична діяльність» – у вузькому. Так, Ф. Фаткуллін зазначав, що правова діяльність складається з усіх дій суб'єктів права в різних сферах життя, здійснюється на їх підставі й відповідно до них [8, с. 85]. На думку Б. Шалієва, поняття «правова діяльність» є ширшим, ніж поняття «юридична діяльність», і має охоплювати не тільки дії суб'єктів, що здійснюють державну (публічну) владу, а й усіх юридичних і фізичних осіб [9, с. 19–20].

В. Карташов наполягав на використанні терміна «юридична діяльність», розуміючи її лише як опосередковану правом професійну, трудову, державно-владну діяльність щодо прийняття юридичних рішень компетентними органами, яка спрямована на виконання суспільних функцій і завдань (створення законів, здійснення правосуддя, конкретизація права тощо) для задоволення загальносоціальних, групових та індивідуальних потреб та інтересів [10, с. 12].

Проаналізувавши наукові підходи до розуміння поняття юридичної діяльності, С. Гусарев констатує, що в сучасній юридичній літературі, присвяченій питанням професійної діяльності юристів, досі не сформувався чіткого уявлення щодо поняття юридичної діяльності, її структури, змісту, функціонального призначення [11, с. 80]. Учений пропонує розрізнити поняття «правова діяльність» і «юридична діяльність». Правову діяльність він розглядає як один із видів соціальної діяльності, що здійснюється суб'єктами права з використанням правових засобів і для отримання правового результату, внаслідок чого в процесі функціонування суспільних відносин відбувається створення права, його розвиток і матеріалізація [11, с. 80]. Юридичну діяль-

ність науковець трактує як різновид правової діяльності, що здійснюється у сфері права юристами на професійній основі з метою отримання правового результату, задоволення потреб та інтересів соціальних суб'єктів відповідно до вимог права [11, с. 85].

М. Теплюк, порівнюючи запропоновані С. Гусаревим визначення, зауважує, що, на його думку, поняття «юридична діяльність» не цілком впливає з поняття «правова діяльність» і є ширшим за обсягом. Якщо наслідком правової діяльності є створення, розвиток і матеріалізація права, то ця діяльність фактично обмежена сферою утворення права (якщо тільки термін «матеріалізація права» не означає реалізацію права); натомість юридична діяльність не лише охоплює сферу утворення права, а й торкається сфери реалізації права, тобто не є різновидом першої. Тому учений робить висновок, що визначення «правова» і «юридична» щодо діяльності, пов'язаної з правом, більшість авторів уживає як синоніми, а тому не виникає потреби розрізнити зазначені поняття [12].

У загальнотеоретичній літературі висловлюються міркування й щодо природи юридичної діяльності, зокрема зазначається, що вона опосередковується правом; відображається в діях та операціях; спрямована на задоволення публічних і приватних потреб та інтересів зацікавлених суб'єктів; є організуючим засобом; має інтелектуально-вольовий і ціннісно-орієнтований характер. Отже, на думку вчених, юридична діяльність – це система юридично значущих, законодавчо регламентованих дій та операцій, що спрямована на задоволення публічних і приватних інтересів [13, с. 394].

На думку В. Сирих, юридична діяльність є видом соціальної діяльності й характеризується всіма її ознаками. Учений розглядає юридичну діяльність як правомірну діяльність громадян та інших суб'єктів права, спрямовану на збереження чи вдосконалення юридичного механізму правового регулювання, зокрема його компонентів: механізмів правотворчості, правореалізації державного примусу [14, с. 193, 197].

З викладеного вище видно, що досить часто в наукових джерелах отождолюють поняття «правова діяльність» і «юридична діяльність», а це зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження природи цих складних явищ.

Аналіз сутності правової діяльності дає змогу звернути увагу на такі властиві їй ознаки: 1) вона є видом соціальної діяльності; 2) відбувається у правовій сфері суспільного життя; 3) здійснюється суб'єктами права; 4) складається з юридично значущих діянь; 5) її результатом є правові засоби, зокрема й норми права; 6) спрямована на досягнення юридичних наслідків – упорядкування суспільних відносин. Отже, правова діяльність – це юридично значущі діяння суб'єктів права, спрямовані на досягнення юридичних наслідків – упорядкування суспільних відносин.

У межах правової діяльності відбувається діяльність суб'єктів, спеціально уповноважених на створення правових актів (правотворчих, правозастосовних і правоінтерпретаційних), а також діяльність суб'єктів безпосередньої реалізації права, у процесі якої здійснюються суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників суспільних відносин. Отже, можна констатувати, що поняття «правова діяльність» є ширшим, аніж термін «юридична діяльність».

Задля забезпечення повноти дослідження вибраної проблематики виокремимо ознаки юридичної діяльності: 1) вона є правовою діяльністю; 2) здійснюється спеціально уповноваженим на цю діяльність суб'єктом; 3) здійснюється в установленому чинними джерелами права процедурно-процесуальному порядку; 4) її результатом є правові акти; 5) спрямована на досягнення юридичних наслідків – забезпечення належних умов для впорядкування суспільних

відносин. З огляду на ці ознаки, юридичну діяльність доцільно розглядати як діяння спеціально уповноважених суб'єктів, що спрямоване на створення правових актів, які забезпечують належні умови впорядкування суспільних відносин.

Варто наголосити, що поняття «юридична діяльність» було актуальним для попередньої (радянської) правової системи, якій був властивий жорстко централізований спосіб управління та значна заформалізованість. На сучасному етапі суспільного й державного розвитку поняття «юридична діяльність» є менш затребуваним і має лише спеціальне призначення – підкреслити наявність спеціальних повноважень суб'єктів і формалізований порядок створення деяких видів правових актів (правотворчих, правозастосовних і правоінтерпретаційних).

Зважаючи на це, а також беручи до уваги тривалі процеси децентралізації та розформалізації, вважаємо, що для пізнання й конструювання сучасних правових систем світу і їх типів правильніше буде послуговуватися поняттям «правова діяльність». Доцільність такої позиції підтверджується ще й тим, що в сучасних правових системах світу особлива увага приділяється правам і свободам людини, тому саме поняття «правова діяльність» дає змогу охопити всі види правових актів, зокрема ті, що не мають формалізованого характеру – акти безпосередньої реалізації права.

У юридичній літературі виокремлюють різноманітні види правової (юридичної) діяльності, але вагомішу практичну та пізнавальну значущість має такий критерій, як результати правової діяльності – правові акти. За цим критерієм у правовій діяльності можна виокремити правотворчу, правозастосовну, правоінтерпретаційну та безпосередню правореалізаційну. Остання є найбільшою за обсягом, оскільки об'єктивується в правомірній поведінці всіх персоніфікованих суб'єктів, тому її практично неможливо сповна промоніторити.

Водночас правотворча, правозастосовна та правоінтерпретаційна діяльність – це діяльність уповноважених суб'єктів права, яка здійснюється зі спеціальною метою – створити належні умови для впорядкування суспільних відносин. Вона чітко зафіксована в чинних джерелах права через повноваження суб'єктів, процедури, сфери та межі, форми правових актів тощо. І саме ці види правової діяльності, особливо правотворча, є системоутворювальним фактором для забезпечення стабільності функційної частини й правової системи загалом, а їх особливості використовуються як критерій для типологізації сучасних правових систем світу і як ідентифікаційні коди.

Науковці по-різному трактують поняття правотворчої діяльності (правотворчості). Так, В. Карташов розглядає правотворчість як один із видів юридичної діяльності, що визначається залежно від характеру, способу перетворення суспільних відносин (поряд із правозастосовною, праворозпорядкою та правоінтерпретаційною діяльностями). Він розуміє правотворчу діяльність як складний процес перетворення соціального на правове, процес суб'єктивної об'єктивної й об'єктивної суб'єктивної [15, с. 23].

На думку М. Марченко, правотворчість можна схарактеризувати як процес пізнання та оцінювання правових потреб суспільства й держави, формування і прийняття правових актів уповноваженими суб'єктами в рамках відповідних процедур [16, с. 160].

В. Протасов правотворчу діяльність розуміє як діяльність уповноважених суб'єктів, що спрямована на створення, зміну чи скасування правових норм з подальшим відображенням і закріпленням цього процесу в офіційних джерелах права [17, с. 254].

Л. Луць визначає правотворчість як юридичну діяльність правотворчих суб'єктів, що спрямована на створення

(об'єктивіацію), зміну, припинення та систематизацію нормативно-правових приписів [1, с. 185].

Т. Дідич трактує процес творення права як особливий різновид юридичної практичної діяльності, що має творчий інтелектуальний характер і пов'язаний із розробленням, обговоренням, прийняттям і введенням у дію правових норм у вигляді форм (джерел) права, який зумовлений рівнем суспільного розвитку та забезпечує пропорційну залежність між потребами суспільства й адекватним якісним рівнем законодавчої бази [18, с. 92].

С. Гусаров зазначає, що правотворчість – це діяльність державних і недержавних органів, підприємств, установ чи організацій (або всього народу, територіальних громад), яка спрямована на закріплення (встановлення) в нормативних актах обов'язкових для виконання правил поведінки, які є втіленням волі народу, з урахуванням вимог соціального прогресу [19, с. 14].

Загалом, характеризуючи правотворчу діяльність, варто виокремити її ознаки: 1) є різновидом правової діяльності; 2) здійснюється спеціально уповноваженим на правотворчість суб'єктом; 3) є процедурно-процесуальною діяльністю, що передбачена чинними джерелами права; 4) спрямована на створення, зміну чи припинення дії нормативно-правових приписів; 5) її результатом є правотворчі акти; 6) спрямована на створення належних умов упорядкування суспільних відносин. Зважаючи на вказані ознаки, правотворчу діяльність можна трактувати як діяльність спеціально уповноважених суб'єктів зі створення, зміни, припинення дії нормативно-правових приписів і їх об'єктивіації у правотворчих актах, яка здійснюється в установленому чинними джерелами права процедурно-процесуальному порядку.

У наукових джерелах виокремлюють різноманітні види правотворчості, з огляду на критерії поділу: за суб'єктами правотворчості (правотворчість народу, органів законодавчої влади, органів виконавчої влади, органів судової влади, органів місцевого самоврядування тощо); за способом формування нормативно-правових приписів (створення, санкціонування); за територіальним критерієм (міжнародна й національна) та інші види. Однак найдоцільнішим для виявлення особливостей кожного виду правотворчості та його практичної значущості є поділ за результатами правотворчої діяльності – видами правотворчих актів: законотворчість, підзаконна правотворчість, нормативно-договірна правотворчість, прецедентна правотворчість.

Зазвичай у будь-якій правовій системі світу повноваження суб'єктів щодо здійснення правотворчості, процедура здійснення кожного із зазначених вище її видів, форма та порядок об'єктивіації у правотворчих актах визначаються чинними джерелами права, зокрема в конституціях чи конституційних (або спеціальних) законах. Однак для створення належних умов реалізації прав та обов'язків учасників суспільних відносин цього недостатньо, адже виникає потреба в індивідуалізації, конкретизації нормативно-правових приписів щодо відповідної життєвої ситуації. І цю функцію виконує правозастосовна діяльність.

Варто зазначити, що серед науковців немає єдиного підходу до розуміння сутності правозастосовної діяльності (правозастосування): владно-організуюча діяльність компетентних органів та осіб, що забезпечують у конкретних життєвих випадках реалізацію юридичних норм [20, с. 115]; державно-владна діяльність, що здійснюється компетентними суб'єктами у визначених процедурних формах і спрямована на сприяння реалізації юридичних норм шляхом прийняття індивідуально-конкретних рішень [17, с. 312]; правова форма діяльності уповноважених суб'єктів стосовно забезпечення реалізації норм права щодо конкретних життєвих випадків шляхом ухвалення ін-

дивідуально-правових рішень [21, с. 265]; діяльність компетентних суб'єктів, спрямована на індивідуалізацію нормативно-правових приписів і створення необхідних умов для їх реалізації [1, с. 283]; владна організуюча діяльність компетентних органів та осіб, метою яких є сприяння адресатам правових норм у реалізації їхніх прав та обов'язків, а також контроль за цим процесом [22, с. 425]; управлінська діяльність органів державної влади, їхніх посадових осіб, а також уповноважених державою суб'єктів з винесення індивідуально-конкретних приписів, якими одним учасникам правовідносин надаються права, а на інших – покладаються обов'язки [23, с. 10].

Як указує С. Барандич, особливостями правозастосовної діяльності є те, що вона здійснюється компетентними, спеціально уповноваженими державою суб'єктами; є опосередкованою формою реалізації права; має владний, організаційно-управлінський, індивідуально-конкретний характер; є складною формою реалізації права, оскільки відбувається в поєднанні з такими її формами, як виконання, дотримання, використання і їх взаємопроникнення в одну; здійснюється відповідно до визначеного в законі порядку (саме ця ознака дає змогу виявити зв'язок між правозастосуванням і правозастосовною процедурою, що його регламентує); завершується прийняттям правозастосовних актів, у яких фіксуються індивідуально-конкретні приписи [24, с. 7].

Аналіз наукових доробків учених і практики правозастосування дає підстави виокремити такі ознаки правозастосовної діяльності: 1) є різновидом правової діяльності; 2) здійснюється спеціально уповноваженим на цю діяльність суб'єктом; 3) здійснюється на підставі й у процедурно-процесуальному порядку, передбаченому чинними джерелами права; 4) спрямована на створення індивідуально-правових приписів щодо персоніфікованих суб'єктів; 5) спрямована на досягнення юридичних наслідків – створення належних умов для впорядкування суспільних відносин через належну конкретизацію нормативно-правових приписів; 6) результати цієї діяльності об'єктивуються в правозастосовних актах. Отже, правозастосовна діяльність – це правова діяльність уповноважених суб'єктів, яка здійснюється в установленому чинними джерелами права процедурно-процесуальному порядку і спрямована на індивідуалізацію нормативно-правових приписів і їх об'єктивацію в правозастосовних актах.

Виокремлюють різноманітні види правозастосовної діяльності: за суб'єктами (діяльність органів держави, органів місцевого самоврядування, громадських організацій тощо); за галузевою належністю нормативно-правових приписів, що конкретизуються (конституційне, адміністративне, цивільне правозастосування), та інші види. Видіється, що найбільш доцільною є класифікація видів правозастосовної діяльності за повноваженнями суб'єктів правозастосування (виконавча, судова, правоохоронна тощо). Це ті види правозастосовної діяльності, які розкривають її особливості в будь-яких правових системах, що уможливає формувати критерії типологізації чи ідентифікації.

Важливе місце з-поміж видів правової діяльності, які покликані забезпечити належні умови для впорядкування суспільних відносин, посідає правоінтерпретаційна діяльність. Підставою для її здійснення є загальний, абстрактний характер нормативно-правових приписів, наявність у них оцінних понять, численних правових деформацій тощо. Варто зауважити, що хоча правотлумачення загалом є невід'ємною частиною правозастосування, однак інколи виникає потреба в офіційному роз'ясненні змісту нормативно-правових приписів для інших суб'єктів.

У юридичній літературі висловлюються різні позиції щодо розуміння поняття «тлумачення права», а саме: ді-

яльність щодо дослідження тексту нормативного правового акта з метою встановлення істинного змісту приписів, які зафіксовані в ньому, і доведення його в необхідних випадках до відома адресатів для практичної реалізації правових норм [17, с. 277]; з'ясування змісту закріплених у правових актах юридичних правил (норм права), а також у певних випадках роз'яснення змісту цих правил іншим зацікавленим особам [21, с. 282]. Однак якщо йдеться про поняття «правоінтерпретаційна діяльність», то варто розкрити зміст офіційного його тлумачення. На думку учених, це діяльність щодо роз'яснення, яке дають в офіційному порядку державні органи та посадові особи в межах їхньої компетенції для інших осіб [20, с. 140]; владно-обов'язкове роз'яснення, яке дають в офіційному порядку спеціально уповноважені державні органи й посадові особи в межах своєї компетенції, яке оформляється у спеціальних актах-документах; процес роз'яснення дійсного змісту норм права третім особам, який здійснюється уповноваженим на це суб'єктом і має обов'язковий характер [25, с. 100].

Задля забезпечення повноти характеристики правоінтерпретаційної діяльності виокремимо її основні ознаки: 1) є різновидом правової діяльності; 2) здійснюється спеціально уповноваженим на цю діяльність суб'єктом; 3) здійснюється в порядку, передбаченому чинними джерелами права; 4) спрямована на створення правила-роз'яснення змісту норми чи принципу права, яке діє лише в їх межах; 5) її результат є формально обов'язковим для суб'єктів, які застосовують роз'яснювану норму чи принцип права; 6) її результат об'єктивується в спеціальному акті (установленні законом зовнішньої форми); 7) спрямована на досягнення юридичних наслідків – створення належних умов для впорядкування суспільних відносин через однотипність розуміння змісту нормативно-правових приписів. Отже, правоінтерпретаційна діяльність – це правова діяльність уповноважених суб'єктів, яка здійснюється в процедурно-процесуальному порядку, передбаченому чинними джерелами права, спрямована на створення правил-роз'яснень змісту норм і принципів права та їх об'єктивацію в інтерпретаційно-правових актах.

Висновки. На підставі викладеного можна дійти висновку, що саме правотворча, правозастосовна та правоінтерпретаційна діяльність, яка спрямована на створення правових актів, що забезпечують належні умови реалізації права й обов'язків особи, є важливим показником під час формування критеріїв типологізації й ідентифікації сучасних правових систем світу, адже в процесі їх здійснення створюють необхідні правові засоби для забезпечення цілісності правової системи й досягнення її мети – встановлення належного правопорядку.

Також необхідно наголосити, що використання вузькоспеціалізованого поняття «юридична діяльність», яке характерне для заформалізованих, високоцентралізованих правових систем, у сучасних умовах не сприяє отриманню об'єктивних наукових результатів у процесі дослідження функціонування правових систем. Тому варто використовувати ширше поняття «правова діяльність», яке дає змогу виявити не тільки природу відповідних її різновидів, а й особливості кожного з них, що важливо для формування критеріїв типологізації та ідентифікації сучасних правових систем світу. Окрім цього, запропонований підхід відповідає сучасним реаліям і може забезпечити об'єктивність результатів наукового аналізу, особливо в контексті правової комунікації та правової взаємодії суб'єктів права.

Список використаної літератури:

1. Луць Л.А. Загальна теорія держави і права: навч.-метод. посіб. (за кредитно-модульною системою). Київ: Атіка, 2008. 412 с.

2. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т.: 42 000 слів: для студ. вищ. та серед. навч. закл. / уклад.: Василь Яременко, Оксана Сліпущко. Київ: АКОНІТ, 1998. Т. 1: А-Є. 910 с.
3. Всесвітній словник української мови. URL: <https://uk.worldwidictionary.org/> (дата звернення: 00.00.2018).
4. Словник синонімів Караванського. Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/41/53396/264025.html> (дата звернення: 00.00.2018).
5. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; предс. научно-ред. совета В.С. Степин. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Мысль, 2010. Т. 1: А-Д. 744 с.
6. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. Київ: Голов. ред. УРЕ, 1973. 600 с.
7. Соціологія: підручник / за ред. В.Г. Городяненка. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 544 с.
8. Фаткуллин Ф.Н. Проблемы общей теории социалистической правовой надстройки. Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1980. Т. 1. 247 с.
9. Шалиев Б.В. Юридическая деятельность в современном российском обществе: (теоретико-правовой аспект): дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Москва, 2003. 154 с.
10. Юридическая деятельность: сущность, структура, виды: сб. науч. трудов / редкол.: В.Н. Карташов (отв. ред.) и др. Ярославль: Ярослав. гос. ун-т, 1989. 139 с.
11. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. Київ: Знання, 2005. 375 с.
12. Теплюк М.О. Правотворчість як діяльність, пов'язана з правом. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013. № 12. С. 90–97. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/bmju_2013_12_31.pdf (дата звернення: 00.00.2018).
13. Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
14. Сырых В.М. Социология права: учебник. 4-е изд., доп. и перераб. Москва: Юстицинформ, 2012. 472 с.
15. Карташов В.Н. Юридическая деятельность: проблемы теории и методологии: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история политических и правовых учений». Москва, 1990. 42 с.
16. Общая теория государства и права. Академический курс: в 2 т. / отв. ред. проф. М.Н. Марченко. Москва: Зерцало, 1998. Т. 2: Теория государства. 622 с.
17. Протасов В.Н. Теория государства и права: учеб. и практикум для акад. бакалавриата. Москва: Юрайт, 2018. 487 с.
18. Дідич Т.О. Розуміння, творення і реалізація права: діалектика взаємозв'язку. Альманах права. 2011. Вип. 2. С. 91–94.
19. Гусаров С.М. Законотворчість і законодавчий процес в Україні: монографія / за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків: Золота миля, 2014. 412 с.
20. Алексеев С.С. Право: Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования. Москва: Статут, 1999. 712 с.
21. Теорія держави і права: підручник / О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред. О.В. Петришина. Харків: Право, 2015. 368 с.
22. Проблемы общей теории права и государства: учеб. для вузов / под ред. д. ю. н. В.С. Нерсесянца. Москва, 1999. 832 с.
23. Малишев Б.А., Москалюк О.В. Застосування норм права (теорія і практика): навч. посіб. / за заг. ред. Б.А. Малишева. Київ: Реферат, 2010. 260 с.
24. Барандич С. Правозастосування в сучасному вимірі юридичної науки. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 4. С. 1–7.
25. Власов Ю.Л. Проблеми тлумачення норм права: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 180 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Настасяк Ірина Юрїївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Nastasiak Iryna Yuriivna – Candidate of Law Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law of Ivan Franko National University of Lviv

Egida_i@ukr.net